

Această carte a apărut cu sprijinul oferit de TRADUKI, o rețea pentru promovarea literaturii din care fac parte: Ministerul Federal al Afacerilor Europene și Internaționale din Republica Austria, Ministerul Afacerilor Externe din Republica Federală Germania, fundația culturală Pro Helvetia din Elveția, KulturKontakt Austria, Institutul Goethe, Agenția Slovenă de Carte JAK, Ministerul Culturii din Republica Croația, Resortul pentru Cultură al guvernului principatului Liechtenstein, Fundația Culturală Liechtenstein și Fundația S. Fischer.

traduki

Byung-Chul Han (n. 1959, Coreea de Sud) este autor și eseist, profesor la Universitatea de Arte din Berlin, unde predă filozofie și filozofia culturii. A făcut studii de filozofie, germanistică și teologie catolică în Germania, la Freiburg in Breisgau și la München. Teza de doctorat, susținută la Freiburg în 1994, avea ca temă conceptul de „dispoziție afectivă“ în gândirea lui Martin Heidegger. Abilitat ca profesor în anul 2000 la Universitatea din Basel, a activat până în anul 2010 ca docent privat. Între 2010 și 2012 a fost profesor de filozofie și teoria comunicării prin mass-media la Universitatea din Karlsruhe. Este autor a aproape douăzeci de cărți scrise în limba germană. Dintre titlurile mai importante: *Martin Heidegger. Eine Einführung* / *Martin Heidegger. O introducere* (1999); *Tod und Alterität* / *Moarte și alteritate* (2002); *Hyperkulturalität. Kultur und Globalisierung* / *Hiperculturalitate. Cultură și globalizare* (2005); *Was ist Macht?* / *Ce este puterea* (2005); *Müdigkeitsgesellschaft* / *Societatea oboseală* (2010), *Transparenzgesellschaft* / *Societatea transparenței* (2012); *Agonie des Eros* / *Agonia erosului* (2012).

BYUNG-CHUL HAN

Agonia erosului

și alte eseuri

Traducere din germană de
VIORICA NIȘCOV

Cuvânt înainte de
CĂTĂLIN CIOABĂ

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Cătălin Cioabă
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corectori: Patricia Rădulescu, Iuliana Glăvan
DTP: Iuliana Constantinescu, Dan Dulgheru

Tipărit la Artprint

Byung-Chul Han
Müdigkeitsgesellschaft
© MSB Matthes & Seitz Berlin 2010
Transparenzgesellschaft
© MSB Matthes & Seitz Berlin 2012
Agonie des Eros
© MSB Matthes & Seitz Berlin 2012
All rights reserved by and controlled through
MSB Matthes & Seitz Berlin Verlagsgesellschaft mbH
© Copyright of the translation:
S. Fischer Foundation by order TRADUKI

© HUMANITAS, 2014, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
HAN, BYUNG-CHUL
Agonia erosului și alte eseuri / Byung-Chul Han;
trad.: Viorica Nișcov; ed.: Cătălin Cioabă. –
București: Humanitas, 2014
Index
ISBN 978-973-50-4326-1
I. Nișcov, Viorica (trad.)
II. Cioabă, Cătălin (ed.)
14
821.112.2-4=135.1

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 021 311 23 30 / 0372 189 509

Societatea oboseli

Prometeu obosit

Prefață la ediția a VI-a

Mitul lui Prometeu se poate reinterpreta ca o scenă ținând de aparatul psihic al subiectului performanței din zilele noastre, care își face singur violență, care se războiește cu sine însuși. Subiectul performanței, care se crede în libertate, este în realitate încătușat ca Prometeu. Vulturul, care îi devorează ficatul neconținut regenerat, este alter ego-ul său, cel cu care se războiește. Din această perspectivă, relația dintre Prometeu și vultur este o relație cu sine, o relație de autoexploatare. Durerea ficatului, altminteri nedureros, e oboseala. Ca subiect al autoexploatării, Prometeu este cuprins de o oboseală nesfârșită. El este figura arhetipală a societății oboselii.

În foarte criptica povestire intitulată *Prometeu*, Kafka întreprinde o reinterpretare interesantă a mitului: „Zei au obosit, vulturii au obosit, rana s-a închis de oboseală.“ Kafka întrezărea aici o oboseală tămăduitoare, o oboseală care nu sfâșie răni, ci le închide. *Rana s-a închis de oboseală*. Și eseul de față se încheie cu reflecția pe seama oboselii tămăduitoare. Este acea oboseală care derivă nu de la o înarmare neînfrântă, ci de la o *dezarmare cordială a Eului*.

Violența neuronală

Orice epocă își are bolile ei directoare. Există astfel o epocă bacterială care s-a încheiat cel târziu odată cu descoperirea antibioticelor. În ciuda angoasei imense în fața pandemiei gripale, azi nu trăim într-o epocă virală. Mulțumită tehnicii imunologice, am depășit-o deja. Din unghi patologic, începutul secolului XXI nu este determinat nici bacterial, nici viral, ci neuronal. Boli neuronale ca depresii, deficit de atenție cu sindrom de hiperactivitate (DASH), tulburare de personalitate *bordeline* (TPB) sau sindromul *burn-out* (SB*) definesc peisajul patologic al începutului de secol XX. Ele nu sunt infecții, ci sunt infarcte condiționate nu de *negativitatea* unui „altceva“ [*das Andere*] de natură imunologică, ci de un exces de *pozitivitate*. Astfel, ele se sustrag oricărei tehnici imunologice branșate pe respingerea negativității extraneului [*das Fremde*]. Secolul trecut a fost o epocă imunologică. A fost epoca în care s-a procedat la separarea clară dintre interior și exterior, dintre prieten și

* Tulburare a afectivității care constă în apariția unor episoade depresive, urmate de episoade maniacale, denumită în medicină „tulburare bipolară“ sau „psihoză periodică“. (Notele marcate cu asterisc, precum și conținutul parantezelor drepte din întreg volumul aparțin traducătoarei.)

dușman, sau dintre propriu [*das Eigene*] și extraneu. Și Războiul Rece urmează această schemă imunologică. Într-adevăr, însăși paradigma imunologică a secolului trecut este dominată continuu de vocabularul Războiului Rece, de un veritabil dispozitiv militar. Atacul și apărarea determină acțiunea imunologică. În acest dispozitiv imunologic care invadează întreg planul social este înscrisă o cecitate: este respins tot ce e străin [*fremd*]. Obiectul respingerii imunitare este extraneitatea [*die Fremdheit*] ca atare. Chiar dacă străinul [*der Fremde*] nu are intenție ostilă, chiar dacă nici o primejdie nu vine din direcția lui, el este eliminat în temeiul *alterității* [*die Andersheit*] sale.

În ultima vreme au apărut diverse discursuri sociologice care se slujesc în mod expres de modele explicative imunologice. Actualitatea discursului imunologic nu se poate interpreta însă ca semn al faptului că societatea de azi este mai mult ca oricând organizată imunologic. Faptul că o paradigmă este în mod special ridicată la rang de obiect al reflecției reprezintă adesea semnul decăderii sale. De câțeva vreme se desfășoară pe nesimțite o schimbare de paradigmă. Sfârșitul Războiului Rece a avut loc chiar în cursul acestei schimbări de paradigmă.¹ Societatea intră astăzi progresiv într-o

1. În mod interesant există o acțiune reciprocă subtilă între discursul sociologic și cel biologic. Științele nu sunt libere de dispozitive a căror origine este extraștiințifică. Astfel, după sfârșitul Războiului Rece are loc o schimbare de paradigmă în interiorul imunologiei medicale. Polly Matzinger, imunolog american, respinge paradigma imunologică a Războiului Rece. Potrivit modelului său imunologic, sistemul imunitar nu deosebește *self* de *non self*, propriu de extraneu sau de „altceva“, ci deosebește *friendly* de *dangerous*. (Comp. Polly Matzinger, „Friendly and dangerous signals: is the tissue in control?“ [„Semnale

constelație care se sustrage total schemei de organizare și de apărare imunologică. Ea se caracterizează prin dispariția *alterității* și a *extraneității*. Alteritatea este o categorie imunologică fundamentală. Orice reacție imunitară este o reacție la alteritate. Dar astăzi în locul alterității apare *diferența* care nu provoacă reacție imunitară. Diferența post-imunologică, diferența postmodernă nu mai îmbolnăvește. În plan imunologic ea reprezintă *egalul* [*das Gleiche*].¹ Diferenței îi lipsește oarecum spinul extraneității, care ar fi declanșat o reacție imunitară vehementă. Iar extraneitatea se estompează într-o formulă de consum. Extraneitatea cedează locul exoticiului. Acesta e parcurs de *turist*. Turistul sau consumatorul nu mai sunt *subiect imunologic*.

Așa încât și Roberto Esposito își fundamentează teoria imunității pe o ipoteză falsă, atunci când constată: „În ultimii ani, ziarele au relatat în fiecare zi, poate chiar pe una și aceeași pagină, evenimente aparent disparate. Ce au în comun

prietenoașe și primejdioase: este țesutul sub control?“, în *Nature Immunology*, vol. 8, nr. 1, 2007, pp. 11–13.) Obiectul apărării imunitare nu mai este extraneitatea sau alteritatea ca atare. Respins este doar intrusul care se comportă distructiv în interiorul propriului. Atâta timp cât extraneul nu sare în ochi, el nu este atins de apărarea imunitară. Potrivit ideii susținute de Matzinger, sistemul *biologic* imunitar este mai ospitalier decât s-a presupus până acum. Anume, el nu cunoaște nici un fel de xenofobie. Este deci mai inteligent decât societatea umană atinsă de xenofobie. Aceasta este o reacție imunitară patologic excesivă, păgubitoare chiar și pentru dezvoltarea propriului.

1. Și gândirea lui Heidegger vădește o amprență imunologică. Astfel, el respinge hotărât *egalul* [*das Gleiche*], opunându-i-l pe „aceiași“ [*das Selbe*]. Spre deosebire de egal, același posedă o interioritate pe care se bazează orice reacție imunitară.

fenomene ca lupta împotriva izbucnirii unei noi epidemii, refuzul unei cereri de extrădare a unui șef de stat străin, acuzat de încălcarea drepturilor omului, întărirea bastioanelor împotriva imigrației ilegale și strategiile țintind neutralizarea ultimului virus informațional? Nimic, atâta timp cât le citim în respectivele lor domenii, separate unele de altele, anume în domeniul medicinei, dreptului, politicii sociale și tehnologiei informatice. Lucrurile se schimbă, desigur, dacă le punem în legătură cu o categorie de interpretare a cărei particularitate specifică stă tocmai în capacitatea de a traversa acele limbaje particulare și a le raporta la unul și același orizont de sens. După cum se vede și din titlul acestui volum, eu institui această categorie ca fiind aceea a «imunizării». [...] Evenimentele mai sus evocate sunt reductibile, indiferent de eterogenitatea lor lexicală, la o reacție de apărare față de un risc.¹ Nici unul din evenimentele amintite de Esposito nu arată că ne aflăm în miezul epocii imunologice. Chiar și așa-numitul „imigrant“ nu este azi un *celălalt* [*ein Anderer*] imunologic, nu este un *străin* [*ein Fremder*] în sensul accentuat al cuvântului, dinspre care ar veni o adevărată primejdie sau de care ar trebui să ne temem. Imigranții sau refugiații sunt resimțiți mai degrabă ca povară decât ca amenințare. Nici problema virusului informațional nu mai are o virulență socială atât de mare. Așa încât, nu întâmplător, Esposito nu își îndreaptă analiza imunologică spre probleme din prezent, ci exclusiv spre obiecte din trecut.

Paradigma imunologică nu este compatibilă cu procesul de globalizare. Alteritatea, care ar provoca o reacție imunitară, ar acționa împotriva procesului de suprimare a granițelor.

1. Roberto Esposito, *Immunitas. Schutz und Negation des Lebens* [*Immunitas. Protezione e negazione della vita*, 2002], Berlin, 2004, p. 7.

Cuprins

<i>O radiografie metafizică</i> (cuvânt înainte) de Cătălin Cioabă	5

SOCIETATEA OBOSELII

Prometeul obosit (prefață la ediția a VI-a)	11
Violența neuronală	13
Dincolo de societatea disciplinară	22
Plictiseala profundă	27
<i>Vita activa</i>	32
Pedagogia vederii	39
Cazul Bartleby	44
Societatea oboselei	51

SOCIETATEA TRANSPARENȚEI

Societatea pozitivă	59
Societatea expunerii	70
Societatea evidenței	77
Societatea porno	84
Societatea accelerării	95
Societatea intimă	101
Societatea informației	105
Societatea dezvăluirii	112
Societatea controlului	117

AGONIA EROSULUI

Melancholia	127
A-nu-putea-să-poți	134
Viața pur-și-simplu	142
Pornografic	153
Fantezie	158
Politica erosului	165
Sfârșitul teoriei	169